

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ PROJECT ΜΕΣΩ ΤΗΣ «ΕΡΕΥΝΑΣ-ΔΡΑΣΗΣ» ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ: ΜΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Βασιλική Μπρίνια
Διδάκτωρ
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κωνσταντίνος Χρυσ αφίδης
Καθηγητής
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Summary

The application of the Project method can take place within any school context and within the bounds of every school level, providing that the prerequisites for such application are adhered to. In practice though, things may be slightly different. Taking into consideration the modern Greek educational conditions, the more we move from lower to higher levels, the application's capabilities are constrained, mainly due to the stricter horologe and analytical schedule.

In our opinion, the Senior High School level is appropriate for the teaching of subjects with the Project method. On the one hand, that is because the developmental phase in which Senior High School students are offers more bonds for a more conscious participation of learners into the communicative-experience learning process, and a greater action autonomy. On the other hand, the institution of such a method and style of teaching and learning that is represented can be substantially helpful towards the composition of the personality of tomorrow's citizen, thus serving in the right way the needs of the entrance exams required for Higher Education.

Λέξεις κλειδιά

Επικοινωνία, Συνεργασία, Ομαδικότητα, Βίωμα, Κριτική Σκέψη.

1. Εισαγωγή-Προβληματισμός

Το έναυσμα για την εφαρμογή της μεθόδου Project στα πλαίσια του γνωστικού αντικειμένου «Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων» το οποίο διδάσκεται στην Τεχνολογική Κατεύθυνση της Γ' Τάξης του Ενιαίου Λυκείου, αποτέλεσε η επιθυμία για μια διδασκαλία με την οποία οι μαθητές θα είναι σε θέση να συνδέσουν τη θεωρητική γνώση που έχουν αποκομίσει στη σχολική τάξη με τον εμπειρικό τους κόσμο. Η μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας αποκάλυψε ότι έχουν γίνει προσπάθειες εφαρμογής της μεθόδου Project-σχέδιο εργασίας στα πλαίσια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και υπάρχουν αρκετές έρευνες που αξιολογούν τα αποτελέσματα των προσπαθειών αυτών. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και ιδιαίτερα στο Ενιαίο Λύκειο, διότι οι απαιτήσεις της μεθόδου είναι τέτοιες που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν σε μεγάλο βαθμό από το σχολικό περιβάλλον αυτής της εκπαιδευτικής βαθμίδας. Οι λόγοι είναι πολλοί και ποικίλοι: α) περιορισμένος διδακτικός χρόνος, β) γραφειοκρατικές προϋποθέσεις, γ) ειδικές συνθήκες που πιέζουν εκπαιδευτικούς και μαθητές να επιτύχουν συγκεκριμένους στόχους σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή, δ) απαιτήσεις και προσδοκίες γονέων κλπ.

Θεωρούμε ότι η εφαρμογή της μεθόδου είναι εφικτή στην σχολική βαθμίδα του Λυκείου, αν και οι δυσκολίες, υπό τις επικρατούσες συνθήκες, είναι αρκετές_όχι όμως και ανυπερβλητές.

Επίσης, πιστεύουμε ότι η διδακτική προσέγγιση του μαθήματος «Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων» θα γίνει πιο αποτελεσματική μέσω της εφαρμογής της μεθόδου Project και ότι τα μαθησιακά αποτελέσματα θα είναι καλύτερα και μονιμότερα σε σχέση με το συμβατικό τρόπο διδασκαλίας. Τέλος, θεωρούμε ότι η μαθησιακή διαδικασία για τους μαθητές θα είναι περισσότερο ευχάριστη και αποδοτική, ενώ θα βοηθιόντουσαν στην ολόπλευρη ανάπτυξή τους τόσο οι 'καλοί' όσο και οι λιγότερο 'καλοί' μαθητές.

Παρακάτω θα γίνει μια συνοπτική παρουσίαση της διδακτικής μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε για την διδασκαλία του μαθήματος «Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων» με την μέθοδο Project.

2. Λίγα λόγια για τη μέθοδο Project

Λέγοντας «μέθοδο Project» εννοούμε μια σύνθετη μορφή μαθησιακής διαδικασίας η οποία λέγει ως αφετηρία συγκεκριμένους προβληματισμούς μεμονωμένων μελών ή του συνόλου της διδακτικής ομάδας, στοχεύει δε στην επίτευξη κάποιου έργου, δίνοντας έμφαση στη διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα αυτό καθ' εαυτό και βοηθά τον μαθητή να καταστεί περισσότερο ενεργό και υπεύθυνο υποκείμενο μάθησης.

Υπάρχουν αρκετά είδη Project και η τυπολογία του ποικίλει ανάλογα με τα κριτήρια που κάθε φορά χρησιμοποιούνται, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί:

<i>Κριτήριο ταξινόμησης</i>	<i>Τύπος Project</i>
Θέμα	<ul style="list-style-type: none"> • Απλό project • Επίκαιρο project • Ενδιαφέρον project
Περιεχόμενο	<ul style="list-style-type: none"> • Εντόπισης δραστηριοτήτων • Απόκτησης δεξιοτήτων
Χρονική διάρκεια έργου	<ul style="list-style-type: none"> • Μικρό (2-ωρο) • Μεσαίο (1 εβδομάδα - 1 μήνας) • Μεγάλο (1 μήνας- χρόνια)

Η διδασκαλία με τη βοήθεια της μεθόδου Project, στην πιο σύγχρονη μορφή της, συνοψίζεται στα ακόλουθα τέσσερα στάδια (Χρυσαφίδης, 2003):

1. *Προβληματισμός*: Εδώ περιλαμβάνονται μια σειρά από δραστηριότητες που στοχεύουν, μέσα από επικοινωνιακές διαδικασίες να φέρουν στην επιφάνεια καταστάσεις που ενδιαφέρουν τα μέλη της ομάδας. Στόχος είναι να βρεθούν θεματικές ενότητες που θα επιστρατεύσουν την προσπάθεια των μαθητών, ώστε η συμμετοχή τους στη δράση να είναι περισσότερο δημιουργική και αποδοτική.
2. *Προγραμματισμός διδακτικών δραστηριοτήτων*: Στη φάση αυτή, αφού έχει εντοπιστεί το υπό διαπραγμάτευση θέμα και διερευνηθούν οι επιμέρους πτυχές του, καλούνται τα μέλη της ομάδας, συμπεριλαμβανομένου και του εκπαιδευτικού, να διατυπώσουν προτάσεις για μια σειρά από δραστηριότητες, που να ανταποκρίνονται στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους και στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τις ποικίλες καταστάσεις. Ο εκπαιδευτικός περιμένει να ακουστούν από τους μαθητές όλες οι προτάσεις και παρεμβαίνει μόνον όταν υπάρξουν προτάσεις αντιφατικές ή αδύνατο να εφαρμοστούν ή όταν στο

- όνομα των δεσμεύσεων και προτεραιοτήτων επιθυμεί να αποκαλύψει πτυχές του θέματος, που έχουν κατά την άποψή του ιδιαίτερη αξία.
3. *Διεξαγωγή των δραστηριοτήτων*: Στη φάση αυτή θα γίνει κατανομή των αρμοδιοτήτων και συγκρότηση των ομάδων εργασίας, θα βρεθεί το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό και οι κατάλληλοι χώροι δράσης.
 4. *Αξιολόγηση*: Τέλος όταν ολοκληρωθούν όλες οι δραστηριότητες που έχουν προγραμματιστεί, γίνεται μια αποτίμηση του έργου, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και γίνεται κριτική της δράσης. Στη φάση αυτή ο καθένας αναλαμβάνει τις ευθύνες του και συνηθίζουν τα μέλη της ομάδας σε διαδικασίες κριτικής και αυτοκριτικής.

3. Η «έρευνα - δράση» και η επιλογή της

Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια υπάγεται σε ένα είδος έρευνας το οποίο είναι γνωστό ως «έρευνα - δράση». Οι Cohen και Manion (Louis Cohen- Lawrence Manion, 1994) θεωρούν ότι οι στόχοι της «έρευνας-δράσης» είναι να λειτουργήσει ως μέσο για την εισαγωγή καινοτομικών προσεγγίσεων της διδασκαλίας και της μάθησης στο παραδοσιακό σχολείο, για την άμβλυση της διάστασης ανάμεσα στην παραδοσιακή έρευνα και στην εκπαιδευτική πράξη και επιπλέον να λειτουργήσει ως εναλλακτικός τρόπος για την επίλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων που παρουσιάζονται στην σχολική τάξη. Επομένως, σε αντίθεση με άλλες μορφές έρευνας, η «έρευνα-δράση» δίνει έμφαση στη δυναμική παρέμβαση στην εκπαιδευτική πράξη μέσα από την συνεργασία εκπαιδευτικού-ερευνητή εστιάζοντας περισσότερο στη διερεύνηση ενός συγκεκριμένου προβλήματος μιας εκπαιδευτικής κατάστασης παρά στη διατύπωση γενικών διαπιστώσεων και συμπερασμάτων (Carr & Kemmis, 1986). Η δε προσαρμογή της στην ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής κατάστασης στο Ενιαίο Λύκειο δείχνει ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει ένα μοντέλο γενικής εφαρμογής για την «έρευνα-δράση» αλλά μάλλον κάποιες αρχές που υιοθετούνται ανάλογα με τις υπάρχουσες ανάγκες. Σημειώνεται ότι η εφαρμογή της «έρευνας-δράσης» ενέχει πολλές δυσκολίες στο σχολικό περιβάλλον. Ενδεικτικά αναφέρουμε την έλλειψη χρόνου των μαθητών και των εκπαιδευτικών οι οποίοι με δυσκολία και εκτός ωραρίου υλοποιούν τα θέματα που αναλαμβάνουν, την έλλειψη χρόνου για τακτές συναντήσεις και συνεργασίες κλπ.

Ο όρος «έρευνα - δράση», υπονοεί δύο ξεχωριστές δραστηριότητες: την έρευνα και τη δράση και ορίζεται ως μια μικρής κλίμακας παρέμβαση στη λειτουργία του πραγματικού κόσμου και μια εκ του σύνεγγυς μελέτη των επιδράσεων αυτής (Halsey, 1972).

Η «έρευνα - δράση», προσπαθεί ερμηνεύοντας την επιστημονική μέθοδο με πολύ πιο ελεύθερο τρόπο από άλλα είδη, όπως η εφαρμοσμένη έρευνα για παράδειγμα, να μελετήσει ένα ειδικό πρόβλημα σε ένα ειδικό περιβάλλον. Η έμφαση, έτσι, δίνεται στην απόκτηση ακριβούς γνώσης για μια συγκεκριμένη κατάσταση- στην περίπτωση μας διδακτικού χαρακτήρα, και για ένα συγκεκριμένο σκοπό- στην περίπτωσή μας ο σκοπός ήταν η εξαγωγή συμπερασμάτων από τη χρήση της μεθόδου Project. Ενδιαφέρεται για καινοτομίες και αλλαγές και για τρόπους εφαρμογής αυτών σε ήδη υφιστάμενες καταστάσεις. Η εκπαίδευση, μάλιστα, αποτελεί διεθνώς έναν από τους χώρους έντονης εφαρμογής και χρήσης της.

Ο σκοπός της «έρευνας-δράσης» στα εκπαιδευτικά-σχολικά πλαίσια, μπορεί να υπαχθεί στην κατηγορία της εισαγωγής και μελέτης καινοτόμων διδακτικών προσεγγίσεων σε ένα υπάρχον σύστημα, οι συνθήκες του οποίου, συνήθως, είναι ανασταλτικές για τη χρήση τέτοιων καινοτομιών.

4. Εμπειρική εφαρμογή της μεθόδου Project στο μάθημα «Αρχές οργάνωσης και διοίκησης επιχειρήσεων»

Προκειμένου να είναι συστηματική η παρουσίαση της εφαρμογής της μεθόδου Project θα ακολουθήσουμε το χωρισμό της σε τέσσερα στάδια. Η χρήση των τεσσάρων σταδίων είναι βοηθητική για την οργανωμένη παρουσίαση της όλης ερευνητικής διαδικασίας. Άλλωστε η σύγχρονη εκδοχή της μεθόδου Project, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο κατά πόσο η ομάδα μπορεί να συνεργαστεί και να πρωτοστατήσει. Στα πλαίσια της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας υπάρχουν αρκετές επιλογές αναφορικά με τον αριθμό των σταδίων/φάσεων που διέρχεται η μέθοδος προκειμένου να ολοκληρωθεί: τρία (Harris Helm & Katz, 2002), τέσσερα (Χρυσυφίδης, 2003), επτά, εννέα, ένδεκα. Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η εναλλακτική των τεσσάρων σταδίων, διότι θεωρούμε ότι είναι περισσότερο κατάλληλη για το δεδομένο εκπαιδευτικό περιβάλλον και διότι οργανώνει με τον καλύτερο τρόπο την όλη διαδικασία εφαρμογής της μεθόδου χωρίς ταυτόχρονα να κάνει εκπαιδευτικούς και μαθητές να επικεντρώνονται στην αλληλουχία των δράσεων αλλά στις δράσεις αυτές καθ' εαυτές. Τα στάδια που ακολουθήθηκαν ήταν:

4.1. Η φάση του προβληματισμού (επιλογής και διερεύνησης του θέματος)

Κατά την φάση αυτή λαμβάνουν χώρα όλες εκείνες οι διαδικασίες που αναφέρονται στον εντοπισμό και τη διερεύνηση του θέματος. Περιλαμβάνει συζητήσεις, ανταλλαγή απόψεων, τοποθετήσεις επί διαφόρων θεμάτων, ανακοινώσεις και προβληματισμούς. Για το λόγο αυτό θεωρείται και είναι μια φάση επικοινωνιακής σχέσης. Σκοπός της είναι να βοηθήσει τους μαθητές να εντοπίσουν το πρόβλημα ή το θέμα εκείνο το οποίο θα αποτελέσει το αντικείμενο ενασχόλησής τους. Η πρωτοβουλία δίνεται στον μαθητή και ο ρόλος του δασκάλου είναι βοηθητικός και συνεργατικός. Ο καθορισμός του θέματος ενασχόλησης ήταν μια διαδικασία που δεν έγινε μετά από πρωτοβουλία των μαθητών αλλά το θέμα ήταν καθορισμένο από τις επιταγές του Σχολικού Προγράμματος.

Παρενθετικά να αναφέρουμε ότι αυτό βέβαια δεν αποτελεί παράγοντα ανασταλτικό για την ερευνητική μας προσπάθεια, διότι ο τρόπος αυτός επιλογής του θέματος, είναι αποδεκτός εντός των πλαισίων της μεθόδου και συνάδει με τη φιλοσοφία της. Το Project δεν σκιαγραφεί κάποια ύλη που πρέπει να διδαχθεί στους μαθητές και να κατακτηθεί από αυτούς, δεν περιγράφει κάθε είδος μάθησης που συντελείται στην σχολική τάξη, ούτε και έχει απαιτούμενη ύλη για το Αναλυτικό Πρόγραμμα, αλλά, αντίθετα, προσφέρει μια ποικιλία περιεχομένων στα οποία μπορούν να ενταχθούν και οι πιο σημαντικές απαιτήσεις όσον αφορά τη διδακτέα ύλη και τις δεξιότητες που πρέπει να κατακτήσουν οι μαθητές (Harris Helm & Katz, 2002, σελ. 140).

Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, θεώρησα ότι, εφόσον το θέμα και ο τρόπος προσφοράς του έχει καθορισθεί άνωθεν, καλό θα ήταν να μην έχει και η επανάληψη της ύλης την προδιαγεγραμμένη πορεία. Κατά την άποψή μου, εφόσον εξασφάλιζα την συναίνεση των μαθητών της τάξης θα υπήρχε η δυνατότητα για σωστή εφαρμογή της μεθόδου Project και θα αντισταθμιζόταν η έλλειψη ενεργού συμμετοχής των μαθητών στην επιλογή του θέματος δράσης. Για να συναινέσουν όμως σε κάτι οι μαθητές θα πρέπει να το γνωρίζουν. Έτσι, παρουσίασα την θεωρητική πλευρά της μεθόδου Project στην σχολική τάξη. Η παρουσίαση ήταν απλή, κατανοητή και ελκυστική. Περαιτέρω δε, προτάθηκε και συμφωνήθηκε να περατωθεί η διδασκαλία της απαιτούμενης από το Αναλυτικό Πρόγραμμα διδακτέας ύλης όπως προβλέπεται από αυτό, προκειμένου να μην υπάρξουν προβλήματα με τη σχολική

κοινότητα και τους γονείς και αμέσως μετά να αρχίσει η επανάληψη της ύλης μέσα από την εφαρμογή της μεθόδου Project.

4.2. Η Φάση του Προγραμματισμού των Διδακτικών Δραστηριοτήτων

Στα πλαίσια της μεθόδου Project καταβάλλεται προσπάθεια εκ μέρους εκπαιδευτικού και μαθητών, ώστε οι προτάσεις των τελευταίων να μετατραπούν σε διδακτική πράξη (Χρυσοφίδης, 2003, σελ.94). Καθοριστικός παράγοντας επιτυχίας της φάσης αυτής είναι η ενεργός συμμετοχή των παιδιών στο σχεδιασμό και την οργάνωση της δράσης. Αντικείμενο της οργανωτικής αυτής προσπάθειας είναι ο προσδιορισμός των δραστηριοτήτων με τις οποίες θα ασχοληθεί η μαθητική ομάδα στο σύνολό της, αλλά και στις επιμέρους υποομάδες και έμμεσα η προδιαγραφή ενός πλέγματος υποχρεώσεων που θα αναλάβει ο κάθε μαθητής στα πλαίσια της συνολικής δράσης, των πηγών που θα χρησιμοποιηθούν και του τρόπου πρόσβασης σ' αυτές τις πηγές, της οργάνωσης των διδακτικών επισκέψεων από και προς τη σχολική τάξη, των προσώπων που θα βοηθήσουν, ώστε να επιτευχθούν αυτές οι επισκέψεις, του τρόπου ανάθεσης των επιμέρους δραστηριοτήτων κλπ. Η περιγραφή της φάσης αυτής και μόνον φτάνει για να αναδείξει την πολυπλοκότητα, την δυναμική και τη δυσκολία της. Τα βήματα που ακολουθήθηκαν ήταν:

A. Προσδιορισμός θεματικών εννοιών

Ύστερα από επικοινωνιακές διαδικασίες, από κοινού με τους μαθητές δημιουργήσαμε τον παρακάτω θεματικό ιστό, με το θέμα στο κέντρο και ακτινωτά ταξινομημένες σε διακλαδώσεις τις πτυχές που προσδιορίσαμε με τον καταγιισμό ιδεών (brain storming).

B. Συγκρότηση Ομάδων

Η συγκρότηση των ομάδων ήταν ανομοιογενής ως προς τα χαρακτηριστικά των μελών τους (ικανότητες, ενδιαφέροντα κλπ) και η σύνθεσή τους παρέμεινε σταθερή για όσο χρονικό διάστημα διήρκεσε η έρευνα με σκοπό να αναπτυχθούν δεσμοί μεταξύ των μελών τους (Ματσαγγούρας, 1987) και να μάθουν να επικοινωνούν και να συνεργάζονται μεταξύ τους.

Γ. Κατανομή των θεμάτων στις ομάδες και καταγραφή ιδεών για δραστηριότητες.

Αφού συγκροτήθηκαν οι ομάδες της τάξης, τα μέλη τους επέλεξαν από το σχετικό θεματικό ιστό που αναφέρθηκε ανωτέρω, με βάση τα ενδιαφέροντά τους, τα θέματα με τα οποία ήθελαν να ασχοληθούν.

Κάθε ομάδα ανέφερε κάποιες αρχικές ιδέες για την επεξεργασία του θέματός της. Συζητήθηκε και αποφασίστηκε από την ολομέλεια ότι στην έρευνα κάθε ομάδας θα εφαρμοζόταν το σχήμα (Marcinkowski, Volk, και Hungerford, 1990): Ερώτημα ή υπόθεση, Διερεύνηση με συλλογή και διασταύρωση στοιχείων και Σύνοψη και συμπεράσματα.

Δ. Επαναπροσδιορισμός των στόχων

Οι ομάδες επανεξέτασαν τους αρχικούς τους στόχους. Η πρώτη ομάδα είχε την ιδέα να εξετάσει ως case study την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας ως προς τα υποθέματα που είχε αναλάβει, η δεύτερη ομάδα την εταιρεία «Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε.» και η τρίτη ομάδα σκέφτηκε να μελετήσει την εταιρεία «GOODY'S ΑΕ».

4.3. Η Φάση της διεξαγωγής των δραστηριοτήτων

Στα πλαίσια της φάσης αυτής έχουμε την κορύφωση του project. Οι μαθητές καλούνται να εφαρμόσουν στην πράξη αυτά που είχαν σχεδιάσει, να φέρουν στις ομάδες τους και

στην ολομέλεια ό,τι υλικό κατόρθωσαν να συγκεντρώσουν, να επεξεργασθούν και να ταξινομήσουν αυτό το υλικό και τέλος να εκτιμήσουν την αξία της γνώσης που αποκόμισαν από όλη αυτή τη μορφωτική περιπέτεια στην οποία συμμετείχαν.

Συγκεκριμένα, η ολομέλεια πραγματοποίησε εκπαιδευτική επίσκεψη στην εταιρεία 3 E (COCA-COLA HELLAS). Την διοργάνωση της επίσκεψης είχε αναλάβει από την δεύτερη φάση της μεθόδου η δεύτερη ομάδα. Η δε εταιρεία «COLGATE-PALMOLIVE ABEE», δέχτηκε να επισκεφτούν το σχολείο δυο στελέχη της, η Διευθύντρια Ανθρώπινου Δυναμικού και ο Product Manager της εταιρείας, προκειμένου να παρουσιάσουν το management της εταιρείας και να έχουν ανοιχτή συζήτηση με τους μαθητές της τάξης. Την διοργάνωση της επίσκεψης είχε αναλάβει από την δεύτερη φάση της μεθόδου η τρίτη ομάδα. Τέλος, η πρώτη ομάδα πραγματοποίησε επίσκεψη στο κεντρικό κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στον Πειραιά και πήρε συνέντευξη από τον διευθυντή του καταστήματος. Σημειώνεται ότι καθ' όλη την διάρκεια των δραστηριοτήτων οι μαθητές ρωτούσαν τους ειδικούς των εταιρειών με τους οποίους είχαν επικοινωνία, σχετικά με τα θέματα των εργασιών τους. Τέλος, συμφωνήθηκε από την ολομέλεια να γίνει μια εργασία για κάθε ομάδα η οποία θα παρουσιάζόταν σε μια ημερίδα που θα διοργανωνόταν στο σχολείο με θέμα «Βιωματική-Επικοινωνιακή διδασκαλία του μαθήματος Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων». Έτσι, πραγματοποιήθηκε συνάντηση της ολομέλειας στο εργαστήριο της πληροφορικής με την συμμετοχή της καθηγήτριας της Πληροφορικής προκειμένου αφενός να επιλεγεί το υλικό της παρουσίασης για τις εργασίες των μαθητών και αφετέρου να συζητηθεί ο τρόπος της παρουσίασης των εργασιών των μαθητών κατά την ημέρα της ημερίδας.

4.4. Φάση της Αξιολόγησης

Για τη συγκεκριμένη αυτή φάση διατέθηκε μια ξεχωριστή ημέρα μετά το πέρας των παρουσιάσεων των μαθητών. Στα πλαίσιά της οι μαθητές κλήθηκαν να εκτιμήσουν την αξία των αποτελεσμάτων που είχε η δουλειά τους, να ξεετάσουν την επίτευξη ή μη των στόχων που αρχικά είχαν τεθεί και γενικά να διατυπώσουν τα θετικά και αρνητικά στοιχεία της όλης μορφωτικής διαδικασίας.

Η σχετική συζήτηση κατέληξε στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

A) Τα θετικά σημεία κατά τους μαθητές ήταν:

- Το αποτέλεσμα που παρουσιάστηκε ήταν κατά πολύ καλύτερο από ό,τι ανέμεναν στην αρχή και ότι δεν είχαν καν υποψιασθεί τις προεκτάσεις που αυτό πήρε.
- Βασικό πλεονέκτημα της όλης διαδικασίας ήταν η πλήρης συμμετοχή όλων των παιδιών και η δυνατότητα ενασχόλησής τους με όποια δραστηριότητα επιθυμούσαν περισσότερο.
- Θεώρησαν ότι όλοι οι αρχικοί στόχοι επιτεύχθηκαν άλλοι σε μικρότερο και άλλοι σε μεγαλύτερο βαθμό.

B) Τα αρνητικά σημεία κατά τους μαθητές ήταν:

- Βασικό μειονέκτημα θεώρησαν ότι αναγκάστηκαν να αλλάξουν σχέδια σχετικά με τις εκπαιδευτικές επισκέψεις τους και εξέφρασαν την πικρία τους για την έλλειψη ανταπόκρισης από την πλειονότητα των επιχειρήσεων στις οποίες απηύθυναν προσκλήσεις ενδιαφέροντος και ότι διέθεσαν αρκετό από το χρόνο τους σε αυτή τη δράση με αποτέλεσμα να μην προλαβαίνουν τις απαιτήσεις των άλλων σχολικών μαθημάτων.

Προσωπικά, οι παρατηρήσεις που θα μπορούσα γενικά να διατυπώσω για τους μαθητές

με τους οποίους συνεργάστηκα καθ' όλη την διάρκεια της έρευνας είναι σε γενικές γραμμές οι ακόλουθες:

- Η πλειοψηφία των παιδιών διακατέχονταν από ένα επικοινωνιακό άγχος που δεν αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα της δράσης τους, αλλά αντίθετα τους κινητοποίησε προς την κατεύθυνση της περάτωσης της.
- Τα παιδιά είχαν μια σωστή και ξεκάθαρη συνολική εικόνα για το τι συνέβη κατά τη διάρκεια της ερευνητικής τους προσπάθειας και ήταν σε θέση να δώσουν τους βασικούς της άξονες.
- Όλα τα παιδιά είδαν ως θετική την ενασχόλησή τους με τη μέθοδο Project, αν και ανέφεραν ότι δυσκολεύτηκαν αρκετά στην αρχή.
- Η μαθητές βίωσαν θετικά συναισθήματα κατά τη διάρκεια του εγχειρήματος και ήταν ικανοποιημένοι από τις σχέσεις συνεργασίας και επικοινωνίας που αναπτύχθηκαν τόσο μεταξύ τους όσο και μαζί μου. Οι στόχοι που τέθηκαν και οι δραστηριότητες που επιλέχθηκαν ήταν σε μεγάλο βαθμό ανάλογες των ενδιαφερόντων των παιδιών. Ιδιαίτερα νομίζω ότι χάρηκαν τις συναντήσεις συνεργασίας μέσα στην ομάδα τους, αλλά και την προετοιμασία των σχεδίων εργασίας.
- Η διδακτική προσέγγιση του μαθήματος με τη μέθοδο Project, έδωσε στους μαθητές μια καλύτερη ιδέα της οργάνωσης μιας επιχείρησης.
- Τα παιδιά χρειάζονταν να έχουν στη διάθεσή τους περισσότερο χρόνο προκειμένου να μην αισθάνονται πιεσμένα και να μπορέσουν να ολοκληρώσουν με άνεση το έργο που είχαν αναλάβει (ο «βραχνάς» της ύλης και των φροντιστηρίων)
- Οι μαθητές διατύπωσαν αρκετά συχνά κατά την διάρκεια του project ότι απαιτείται πρακτική εξάσκηση για την κατανόηση του μαθήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων και τέλος
- Οι μαθητές, διατύπωναν την επιθυμία κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς, ότι θα ήθελαν να διδαχθούν το μάθημα «Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων» με μια καινούρια μέθοδο διδασκαλίας, η οποία θα μετέτρεπε το μάθημα σε μια ενδιαφέρουσα εμπειρία. Η ανάγκη αυτή των μαθητών ήταν τόσο έντονη που ακόμη και ο στόχος της υψηλής βαθμολογίας εκπληρώθηκε για τους μαθητές που ακολούθησαν την μέθοδο Project αφού στις Πανελλαδικές εξετάσεις πέτυχαν καλύτερη απόδοση σε σχέση με τους υπόλοιπους μαθητές που δεν ακολούθησαν την μέθοδο Project όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Αποδόσεις στις Πανελλήνιες εξετάσεις του έτους 2004 των μαθητών που διδάχτηκαν με τη μέθοδο Project έναντι των μαθητών των 4 λυκείων Πειραιά που διδάχτηκαν με την παραδοσιακή μέθοδο διδασκαλίας ($\alpha < 0,05$)

	Μέση Τιμή	Ελάχιστο	Μέγιστο	Εύρος	P-value
Μαθητές μεθόδου Project	14.1	9.9	18.6	8.7	
(X1) Λύκειο	10.0	2.8	19.1	16.3	0.001*
(X2) Λύκειο	11.8	5.1	20	14.9	0.049*
(X3) Λύκειο	9.6	4.8	19.1	14.3	0.001*
(X4) Λύκειο	9.1	4.2	19.1	14.9	<0.001*

Οι μαθητές ακολουθώντας την μέθοδο Project, έδειξε ενδιαφέρον για το ίδιο το αγαθό δηλαδή την γνώση και την διαδικασία απόκτησής της, επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα χαμηλή διασπορά βαθμολογίας στις Πανελλαδικές εξετάσεις όπως φαίνεται στον ανωτέρω πίνακα, σε σύγκριση με την βαθμολογία των μαθητών των άλλων Λυκείων που παρακολούθησαν το μάθημα με την παραδοσιακή μέθοδο διδασκαλίας. Αυτό επιτεύχθηκε χωρίς να αναπτυχθεί μεταξύ των μαθητών το ρηχό ανταγωνιστικό κλίμα που συναντάει κανείς στις κατευθύνσεις της Γ' Λυκείου. Η πανελλαδική αξιολόγηση «σαν αντικειμενική μαρτυρία επίδοσης» η οποία συνδέεται με μια πίστη στην αυθεντία του αντικειμενικού αξιολογητή των Πανελλαδικών εξετάσεων, έδειξε ότι οι μαθητές που εφάρμοσαν την μέθοδο Project πέτυχαν τόσο τον μορφωτικό στόχο του μαθήματος, ενώ ταυτόχρονα πέτυχαν και ποιοτικούς στόχους όπως π.χ. έμαθαν την ομαδική συνεργασία, να είναι υπεύθυνοι, να πειραματίζονται, να ερευνούν, να κρίνουν, να βιώθουν αυτοπεποίθηση κλπ.

5. Ανακεφαλαίωση-Συμπεράσματα

Φρονούμε ότι απαραίτητο στοιχείο κάθε ερευνητικής προσπάθειας πρέπει να είναι ο έλεγχος. Κάθε φάση της πρέπει να ελέγχεται στιβαρά προκειμένου να διαπιστωθεί ότι δεν έχει παρεκκλίνει από τον αρχικό στόχο ή ότι διατηρεί τα χαρακτηριστικά με βάση τα οποία ξεκίνησε.

Φτάνοντας στο τέλος, καλούμαστε να κάνουμε τον απαραίτητο έλεγχο θέτοντας ένας βασικό ερώτημα: *ήταν τελικά Project η όλη εργασία και διαδικασία που περιγράψαμε ανωτέρω; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι καταφατική.* Πράγματι, η διαδικασία που περιγράψαμε παραπάνω είναι Project διότι ικανοποιήθηκαν όλα τα κριτήρια βάσει των οποίων μια διδακτική προσέγγιση μπορεί να θεωρηθεί ως Project (Χρυσοφίδης, 2003, σελ. 59- 86). Συγκεκριμένα:

- Τηρήθηκαν όλες οι φάσεις της μεθόδου.
- Τηρήθηκαν όλες οι αρχές της μεθόδου: Πράγματι, στην παρούσα περίπτωση διαπιστώθηκε ότι:

Α. Έγινε σύνδεση του σχολείου με την κοινωνία και του διδασκτέου με την καθημερινή ζωή: Από την επεξεργασία των ενοτήτων και των υποενοτήτων με τις οποίες ασχολήθηκαν, οι μαθητές κατάλαβαν ότι τα βασικά ζητήματα που τους απασχολούσαν στο σχολείο στο πλαίσιο του μαθήματος «Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων» θα τους απασχολούσαν και μετέπειτα στην επαγγελματική τους ζωή και είδαν τους τρόπους και τις διαδικασίες που απαιτούνται για να εφαρμοστούν στην πράξη αυτά που θεωρητικά μάθαιναν στα βιβλία τους, μιλούσαν με επαγγελματίες του κλάδου τους κλπ.

Β. Υπήρξε ενεργός συμμετοχή των μαθητών: Τα πάντα στην διδακτική προσέγγιση που ακολουθήθηκε στην παρούσα εργασία πέρασαν από τους μαθητές: εκείνοι έκλειναν τα ραντεβού για τις συναντήσεις με τα στελέχη επιχειρήσεων, εκείνοι καθόριζαν τον τρόπο δουλειάς τους, εκείνοι έφτιαξαν την ιστοσελίδα τους και έκαναν την παρουσίασή τους.

Γ. Καλλιεργήθηκε η δημιουργική σκέψη και επιτεύχθηκε η δημιουργική μάθηση: Τα παιδιά κατά την ενασχόλησή τους με την ως άνω περιγραφόμενη διαδικασία κατόρθωσαν να αποκτήσουν, μια δεξιότητα η οποία πιστεύω θα τους φανεί χρήσιμη στην μετα-σχολική ζωή τους: έμαθαν πώς να μαθαίνουν και μάλιστα σε ένα κλίμα ευχάριστο και δημιουργικό, χωρίς να αναβιώνουν στερεότυπες και στείρες καταστάσεις και συνθήκες, αλλά αφήνοντας

όλο τον εαυτό τους να συμμετέχει σε αυτό που έκαναν. Αισθάνθηκαν σκεπτόμενα όντα των οποίων ο λόγος και η σκέψη δεν περνούσαν απαρατήρητα, βελτιώθηκε η αυτοεκτίμησή τους (Μακρή-Μπότσαρη Εύη, 2001) και απέκτησαν την ικανότητα να προβληματίζονται και ως άτομα και ως ομάδα, να διερευνούν και να ελέγχουν υποθέσεις, να καταλήγουν σε συμπεράσματα και τέλος να επιλύουν προβλήματα.

Δ. Δόθηκε έμφαση στη συνεργατικότητα: Το μάθημα μέσα από την διδακτική διαδικασία που ακολουθήθηκε και περιγράφηκε ανωτέρω έλαβε μια κοινωνική διάσταση. Η τάξη δεν αποτελούνταν πλέον από έναν απλό αριθμό μαθητών, αλλά από ένα συγκεκριμένο αριθμό μαθητών που επικοινωνούσαν μεταξύ τους, αλληλεπιδρούσαν συμφωνώντας ή διαφωνώντας, συνεργάζονταν για το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Ο ανταγωνισμός και ο ατομικισμός δεν είχε θέση στην εργασία τους διότι δεν είχε τίποτε να τους προσφέρει πέρα από καθυστερήσεις και δυσκολίες καθώς θα παρακώλυε το τελικό αποτέλεσμα. Αντίθετα η ομαδικότητα και η κοινή δράση θα τους διευκόλυνε απεριόριστα, καθώς τους έδινε τη δυνατότητα να προχωρήσουν και να φέρουν εις πέρας το έργο τους. Οι μαθητές δραστηριοποιήθηκαν σε μια κοινή προσπάθεια ή υπήρχαν περιπτώσεις που μοίραζε τη δράση της με βάση τα επιμέρους ενδιαφέροντα και τις επιμέρους ενότητες που έπρεπε να διαπραγματευθούν. Έτσι, αναπτύχθηκαν πολλά στοιχεία διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Κλείνοντας, θα ήθελα να επισημάνω ότι η μέθοδος Project προσφέρει πολλές δυνατότητες για επεξεργασία και εμβάθυνση ενιαιοποιημένων γνώσεων, αλλά και για κάλυψη γνωστικών κενών. Με αυτή την έννοια προσφέρεται και για την αντιμετώπιση του όγκου της διδασκαλίας ύλης.

Εκείνο που απομένει είναι η ουσιαστική ένταξή της τόσο στο Αναλυτικό όσο και στο Ωρολόγιο πρόγραμμα του Λυκείου, προκειμένου η σχολική αυτή βαθμίδα της εκπαίδευσης να αποτελέσει όχι απλά ένα μεταβατικό στάδιο για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και ένα σκαλί για τη μεταπήδηση του κάθε μαθητή σε αυτή, αλλά ένα ουσιαστικό κομμάτι της σχολικής ζωής του μαθητή με μακροχρόνια οφέλη.

Βιβλιογραφία

- Cohen L. & Manion Lawrence (1994) *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Carr, W. & Kemmis, S. (1986) *Becoming critical. Education, knowledge and action research*. London, The Falmer Press
- Halsey, A.H. (ed) (1972) *Educational Priority: Volume 1*. London
- Harris Helm, Judy & Katz, Lillian (2002) *Μέθοδος Project και προσχολική εκπαίδευση, Μικροί ερευνητές*. Επιστημονική επιμέλεια Κώστας Χρυσσαφίδης & Ευγενία Κουτσουβάνου. Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Μακρή-Μπότσαρη Ε. (2001) *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα
- Ματσαγγούρας, Η. (2002) *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας*. Αθήνα, Γρηγόρης
- Χρυσσαφίδης, Κ. (2003) *Βιωματική-Επικοινωνιακή διδασκαλία: Η εισαγωγή της μεθόδου Project στο σχολείο*. Αθήνα, Gutenberg